

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de wederopbouwhoeve 'Madelstede' met gedenkkapel en verlaten vooroorlogse site in Ieper (Boezinge)

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Ieper, 8ste afdeling, sectie A

Objectnummer: 4.01/33011/1084.1

-

Dossiernummer: 4.001/33011/124.1

Omschrijving:

Wederopbouwhoeve 'Madelstede' met gedenkkapel en verlaten vooroorlogse site, Ravestraat 24.

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

15 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 16 januari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 16 januari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 16 januari 2019.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de gemeente Ieper

Het advies werd gevraagd op 16 januari 2019.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 18 februari 2019 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Inhoudelijk adviseert het college het beschermingsvoorstel gunstig. Samengevat:

- het voorstel werd opgesteld in overleg met de eigenaars,
- het dossier erkent de waarde van wederopbouwarchitectuur, die pas in het afgelopen decennium de nodige aandacht kreeg,
- ook de wederopbouw van hoeves getuigt van de wederopbouw na WO I,
- *"deze erfgoedhoeves werden in bepaalde gevallen ernstig verbouwd of de erfgoedwaarde werd dermate aangetast door (...) bedrijfsuitbreidingen"*,
- deze hoeve vormt *"een uniek en gaaf voorbeeld van hoevearchitectuur na WO I, deze is door de hoger beschreven erfgoedwaarden beschermingswaardig."*

Toch adviseert het college voorwaardelijk gunstig omdat "het planningsproces tot heropstart van het onderzoek wegverbinding N8 [wordt] verwacht." Samengevat:

- "de voorgaande studieopdracht betreffende de verbinding Ieper-Veurne (maart 2007) tekent 5 scenario's uit voor een omleidingsweg",
- "model 3 tekent een scenario uit waarbij de omleidingsweg thv de omgeving van deze hoeve ligt",
- de gemeente stelt uitstel van bescherming voor omdat "de geplande heropstart van het onderzoek voor de omleidingsweg () afgewacht dient te worden."

Behandeling van het advies:

Het college erkent de erfgoedwaarde: de hoeve vormt "een uniek en gaaf voorbeeld van hoevearchitectuur na WO I", in tegenstelling tot andere hoeves met aantasting van de erfgoedwaarde.

Het college baseert zich voor het voorwaardelijk aspect van zijn advies op de studieopdracht voor de verbinding Ieper-Veurne, opgemaakt in maart 2007:

- de keuze tussen de vijf mogelijke modellen uit de studieopdracht werd echter nog niet gemaakt. Model 3 met een omleidingsweg "thv de omgeving van deze hoeve" vormt dus geen beslist beleid. Een wijziging van de ruimtelijke bestemming van de percelen binnen de bescherming was tot nog toe niet aan de orde,
- voor de bescherming als monument geldt de huidige ruimtelijke bestemming en beslist beleid als referentietoestand (zie inhoudelijk dossier, 2.5. Juridische toestand), niet een toestand na een toekomstige keuze,
- indien in de toekomst voor model 3 gekozen wordt, dan kan de concrete ruimtelijke vertaling ervan afgestemd worden op een mogelijke bescherming van de hoeve-site.

Samen met andere hoeves maakt de hoeve 'Madelstede' deel uit van het thematisch beschermingspakket over wederopbouwarchitectuur, met name wederopbouwhoeves in de Verwoeste Gewesten van West-Vlaanderen. De bescherming van wederopbouwarchitectuur is opgenomen in de beleidsnota Onroerend Erfgoed 2014-2019 van de bevoegde minister.

Uit de criterionota (document 5.5.) blijkt duidelijk dat de hoeve 'Madelstede' geïntegreerd deel uitmaakt van dit pakket. Het agentschap Onroerend Erfgoed verkiest voor wederopbouwhoeves de thematische aanpak boven een ad hoc-aanpak. Bovendien is de beschermingsprocedure gebonden aan decretaal vastgelegde termijnen. Onroerend Erfgoed stelt dan ook voor om de bescherming niet uit te stellen tot er een beslissing genomen is over de omleidingsweg Ieper-Veurne.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 16 januari 2019.

De VCOE bracht op 14 maart 2019 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies over de criterionota:

De commissie vraagt verdere duiding bij de opname in de inventaris van de nieuw geïnventariseerde hoeves. Figuur 6 in de criterionota toont dat van de honderden nieuw geïnventariseerde hoeves slechts een deel in aanmerking komt voor opname.

Deze figuur wordt evenwel niet verder geduid. Welke criteria werden gehanteerd voor de selectie van nieuw op te nemen hoeves in de inventaris?

Antwoord:

- zoals vermeld in de inleiding licht de criterionota de selectie toe van beschermingswaardige hoeves, niet de selectie van hoeves die nieuw kunnen worden opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed,
- de criteria voor de selectie van items voor inventarisatie zijn ingebed in het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Dit zijn de selectiecriteria die worden toegelicht in punt 7 van de criterionota. Deze verduidelijking is in voetnoot toegevoegd aan de criterionota,
- in het onderschrift wordt figuur 6 bijkomend geduid. Hierin wordt gewezen op het geringe aantal wederopbouwhoeves dat momenteel nog in aanmerking komt voor opname in de inventaris van het bouwkundig erfgoed.

De commissie stelt vast dat twaalf sites worden weerhouden voor bescherming als monument. De commissie vraagt in de criterionota verder te duiden hoe deze selectie – uit de veelheid aan (nieuw) geïnventariseerde wederopbouwhoeves – werd bekomen. Daarnaast vraagt de commissie om voor de geselecteerde hoeves een overzichtstabel op te nemen met de toetsing aan de erfgoedwaarden en selectiecriteria uit de criterionota.

Antwoord:

- de selectie van beschermingswaardige hoeves gebeurde op basis van de erfgoedwaarden en selectiecriteria zoals omstandig toegelicht in de criterionota. In de beschermingsdossiers van de individuele hoeves wordt de selectie verder toegelicht,
- een overzichtstabel met de erfgoedwaarden van de voor bescherming geselecteerde hoeves wordt toegevoegd,
- omdat elke hoeve steeds minstens drie van de vijf selectiecriteria (herkenbaarheid, representativiteit en ensemblewerking) bezit, is een overzichtstabel hiervan weinig illustratief. Deze tabel wordt dan ook niet opgenomen,
- de selectiecriteria zoals toegepast op wederopbouwhoeves in de Verwoeste Gewesten worden toegelicht in de criterionota én in de individuele beschermingsdossiers.

De commissie merkt op dat niet alle twaalf geselecteerde wederopbouwhoeves in één pakket ter bescherming (en voor advies) worden voorgedragen. De reden hiervoor is onduidelijk. In dit verband wijst de commissie bijvoorbeeld op de rechtstreekse (historische en architecturale) link tussen de hoeve 'Madelstede' en de hoeve 'West-Bellegoed'. Deze wordt besproken in het inhoudelijk dossier van hoeve 'Madelstede', maar is onvoldoende inzichtelijk doordat het dossier voor hoeve 'West-Bellegoed' nog niet beschikbaar is.

Antwoord:

- het totaalpakket van twaalf beschermingswaardige hoeves werd opgedeeld in naar omvang beheersbare pakketten om tegemoet te komen aan de doorlooptijd van de beschermingsprocedure. Dit laat toe om aan de eigenaars van de hoeves een realistische inschatting te geven van het tijdstip van de fasen in de procedure,
- daarnaast is de opstart van de beschermingsprocedure afhankelijk van de toegankelijkheid van de hoeve. Plaatsbezoeken aan en fotoregistratie van de beschermingswaardige hoeves en de opstart van een beschermingsprocedure verlopen bij voorkeur in overleg met de eigenaars,
- de wederopbouwconcepten van de hoeve 'Madelstede' en van het 'West-Bellegoed' zijn inderdaad vergelijkbaar. Dit impliceert nog niet dat beide hoeves noodzakelijk deel uitmaken van hetzelfde beschermingspakket. Beide hoeves – op een afstand van

ongeveer 12 kilometer - vormen een op zich staand geheel. De erfgoedwaarde van beide hoeves op zich staat buiten kijf. De architecturale en culturele waarde ervan zijn inderdaad deels gelijklopend. De archeologische waarde, de artistieke waarde (enkel de hoeve Madelstede), de industrieel-archeologische waarde (enkel West-Bellegoed), de ruimtelijk-structurende waarde (enkel West-Bellegoed) en de volkskundige waarde (enkel hoeve Madelstede) verschillen echter per hoeve (zie overzichtstabel erfgoedwaarden toegevoegd in criterianota).

Behandeling van het advies over het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit:

De commissie heeft een specifieke bemerking over het afbakeningsplan dat bij het beschermingsbesluit gevoegd is. Concreet vraagt de commissie om het perceel 377M bijkomend te motiveren. De erfbeplanting – reden van opname van dit perceel - wordt onvoldoende beschreven en in beeld gebracht. Het is onduidelijk of het om oorspronkelijke erfbeplantingen gaat en wat hun eventuele erfgoedwaarde is.

Antwoord:

- de beplanting op dit perceel is wel degelijk kort beschreven in de erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken (beschermingsbesluit): *"Aan de achterzijde, vanaf de zuidoostelijke hoek tot aan de zuidwestelijke hoek bij de erfoprit, begeleiden de kruinen van enkele opgaande bomen het L-vormige volume van stal en schuur. () een gewone esdoorn, een witte paardenkastanje, een linde en twee witte abelen."* Ze komt ook aan bod in de fotoregistratie,
- de motivatie voor de opname van dit perceel wordt in het inhoudelijk dossier bijkomend verduidelijkt (zie: 2.4. motivering van de afbakening van de bescherming). Het samenvallen van de afbakening van het monument met het historische perceel is onmogelijk door de ruilverkaveling (jaren 1980). Perceel 377M vormt een restant van het historische perceel en bewaart ook nog het weideaspect van de verkavelde huisweide. De erfbeplanting is niet de enige reden voor opname van dit perceel,
- bijkomend wordt in het inhoudelijk dossier (zie: 2.4.) benadrukt dat naast archeologisch en bouwkundig erfgoed houtige beplantingen met erfgoedwaarde intrinsiek deel uitmaken van de voorgestelde bescherming. Men denke hierbij aan de bomen bij de vijver, het boomgaardperceel met afboording door imposante eiken, de voortuin met haag, de erfbeplanting én aan de bomen achter de schuur en de koeienstal.

De commissie ondersteunt de bescherming van een cultuurgood bij de hoeve 'Madelstede'. Het cultuurgood versterkt de volkskundige waarde.

De commissie vraagt om in de artikelen 1 van de beschermingsbesluiten meer uniformiteit te brengen op vlak van de benaming van de hoeves. Voor sommige hoeves wordt enkel de naam vermeld, terwijl voor de hoeve 'Madelstede' tevens een hele opsomming wordt gegeven van de bijhorende siteonderdelen.

Antwoord:

- de opsomming in artikel 1 (beschermingsbesluit) loopt gelijk met de titel van het dossier (wederopbouwhoeve 'Madelstede' met gedenkkapel en verlaten vooroorlogse site),
- omdat de sitegebonden aanwezigheid van de kapel en de verlaten site de erfgoedwaarde van de hoeve in sterke mate mee bepaalt, is de vermelding ervan in artikel 1 nodig,
- een verdere detaillering volgt pas bij de beschrijving van de erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken (artikel 2).

Bij de culturele erfgoedwaarde merkt de commissie op dat deze volledig wordt toegespitst op de Eerste Wereldoorlog. Voor 'Madelstede' bestaat echter ook een link met de gebeurtenissen

tijdens de Tweede Wereldoorlog. De commissie vraagt daarom te onderzoeken of de beschrijving van de culturele erfgoedwaarde voor de hoeve 'Madelstede' in die zin uitgebreid kan worden.

Antwoord:

- het gemeenschappelijke kenmerk van de voor bescherming geselecteerde hoeves is hun volledige wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog. De wederopbouw van verwoeste landbouwstreken na die oorlog was een regionaal, en zelfs een nationaal én internationaal fenomeen. Deze bovenlokale dimensie van de wederopbouw motiveert de culturele waarde die aan de beschermingswaardige hoeves wordt toegekend,
- de toevoegingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, en voor een deel mogelijk ook nog erna, bepalen mee de historische, de artistieke en de architecturale waarde van de hoeve. Naast de verhoging van de toegangspoort (exterieur) werden aan de interieurs artistiek waardevolle glas-in-loodramen (kapel en pronkkamer boerenwoning) en de neobarokke schouw (pronkkamer) toegevoegd,
- dat de inrichting van de pronkkamer mogelijk doorliep tot 1955, bemoeilijkt de datering "*tijdens de Tweede Wereldoorlog*". In de historische waarde is de periode benoemd als "*de tijdslaag die in de jaren 1940-1950 aan de hoeve werd toegevoegd*",
- anders dan bij de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog kadert deze verrijking van de hoeve niet binnen een nationaal programma,
- vanwege het ontbreken van de bovenlokale dimensie en de problematische datering wordt de culturele waarde niet uitgebreid met een verwijzing naar de Tweede Wereldoorlog.

De commissie stemt in met de archeologische waarde bij hoeve 'Madelstede'.

De commissie merkt op dat niet wordt geduid of de hoeve momenteel een actief landbouwgebruik kent. Nochtans is dergelijke informatie van belang om een realistische beheersvisie te kunnen formuleren. De commissie benadrukt dat de bescherming van actieve wederopbouwhoeves geenszins mag leiden tot het verdwijnen of hypothekeren van de agrarische functie. De commissie vraagt daarom – waar relevant – aan de beheersdoelstellingen toe te voegen dat een blijvende actieve landbouwuitbating mogelijk is.

Antwoord:

- in het beschrijvend gedeelte van het inhoudelijk dossier werd toegevoegd dat de hoeve 'Madelstede' niet langer een actief landbouwbedrijf is,
- een aanvulling in de beheersvisie is hier dan ook niet relevant.

De commissie merkt op dat de beheersvisie veel aandacht besteedt aan de gebruikte materialen (baksteenmetselwerk, voegwerk, houtwerk) en hun herstel. De commissie beoordeelt dit als positief.

De commissie vraagt om aan te vullen dat bewaren steeds voorgaat op vernieuwen. Dit veronderstelt vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen.

Antwoord:

- bij de 1° beheersdoelstelling is toegevoegd: "*indien mogelijk gaat bewaren voor op vernieuwen*",
- om bij toekomstig beheer de vervanging van niet meer herstelbare materialen en onderdelen mogelijk te maken, is de formulering "*indien mogelijk*" gebruikt.

Voor hoeve 'Madelstede' verwijst de beheersdoelstelling inzake erfbeplanting onder meer naar de beplantingen aan de achterzijde van de koeienstal. De commissie gaf reeds aan dat het

beschermingsvoorstel deze erfbeplanting onvoldoende beschrijft en in beeld brengt. De commissie vraagt de expliciete verwijzing naar deze beplantingen af te stemmen op de verdere duiding inzake de erfgoedwaarde en afbakening van het perceel 377M

Antwoord:

- de opmerking over de erfbeplanting achter de koeienstal is hierboven behandeld. De opname van perceel 377M wordt in het inhoudelijk dossier verduidelijkt. Bijkomend wordt benadrukt dat - naast archeologisch en bouwkundig erfgoed - ook houtige beplantingen met erfgoedwaarde intrinsiek deel uitmaken van de voorgestelde bescherming (zie: 2.4. motivering van de afbakening van de bescherming),
- het is dan ook niet aan de orde om deze beheersdoelstelling aan te passen.

Verwijzend naar het dossier van de hoeve 'Boskasteel' suggereert de commissie om ook bij de hoeve 'Madelstede' in de beheersvisie aandacht te vragen voor het behoud, onderhoud en eventueel herstelling en restauratie van *"een (weliswaar beperkter) restant van een smalspoor met wissels"*.

Antwoord:

- zoals aangegeven door de commissie is het bewaarde smalspoor in de koeienstal (interieur) van de hoeve 'Madelstede' beperkter in omvang. Bovendien zijn er geen draaicirkels of wissels in situ bewaard,
- bij de 8° doelstelling wordt reeds algemeen gesteld *"ook voor de interieurs is de doelstelling van de bescherming het behoud van de erfgoedelementen en -kenmerken"*,
- toch wordt deze doelstelling bijkomend verduidelijkt: *"in het interieur van de koeienstal dient aandacht uit te gaan naar behoud, onderhoud en eventueel herstelling en restauratie van het metalen smalspoor"*.

In de hoeve 'Madelstede' worden enkele gedemonteerde oorspronkelijke deuren, luiken en vensters bewaard. De commissie vraagt in de beheersdoelstellingen te expliciteren dat deze integraal deel uitmaken van het monument en dat de doelstellingen voor het houtwerk ook hierop van toepassing zijn.

Antwoord:

- bij de hoeve 'Madelstede' betreft het een gedemonteerd venster,
- de bepaling dat de gedemonteerde onderdelen integraal deel uitmaken van het monument wordt niet toegevoegd aan de beheersdoelstelling. De huidige materiele kwaliteit van dit venster is onduidelijk, wat een hergebruik in het monument kan bemoeilijken,
- de bepaling dat op gedemonteerde onderdelen de doelstellingen voor houtwerk van toepassing zijn, wordt evenmin toegevoegd. Dit zou immers een actief onderhoud veronderstellen van onderdelen die momenteel niet vast in de hoevegebouwen aanwezig zijn, maar opgeslagen zijn in bergruimtes,
- het gedemonteerde venster heeft een documentaire waarde als referentiemateriaal voor het historisch houtwerk. Daarom was reeds in de 5° beheersdoelstelling opgenomen dat ook gedemonteerde exemplaren kunnen dienen als voorbeeld voor een historisch herstel van houtwerk.

De commissie vraagt om bij de toelatingsplichten inzake bomen en struiken steeds op te nemen dat deze enkel van toepassing zijn op de erfbeplantingen die in de ministeriele besluiten als erfgoedelementen worden vermeld.

Antwoord:

- struiken en bomen zonder erfgoedwaarde (bestaande of nieuw aangeplante) kunnen wel een impact hebben op de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken van de hoeve,
- zo kunnen struiken en bomen zonder erfgoedwaarde impact hebben (op het zicht) op de gebouwen, of op de toestand van de oevers van de vijver of van bewaarde grondvesten,
- dit wordt onder meer geïllustreerd in de 10° (zicht op het huis) en de 11° beheersdoelstelling (gezien het archeologisch potentieel: behoud permanent graslandgebruik, beter geen bomen aanplanten nabij de vooroorlogse grondvesten),
- daarom wordt de vraag van de commissie over de inperking van de toelatingsplichten voor bomen en struiken niet gevolgd.

Omdat bij de hoeve 'Madelstede' de archeologische waarde toegekend is, vraagt de commissie om bijkomend het plaggen en scheuren van grasland als toelatingsplicht op te nemen.

Antwoord:

- deze toevoeging is terecht en strookt met de 11° beheersdoelstelling: *"gezien het archeologisch potentieel wordt het behoud van een permanent graslandgebruik vooropgezet, waarbij gehoord kan worden of vee kan worden ingeschaard"*,
- bij de 5° toelatingsplicht wordt toegevoegd: *"enkel voor de verlaten vooroorlogse site, het historische tuinperceel en het boomgaardperceel (perceel 377F): het plaggen en scheuren van grasland"* (m).

De commissie vraagt om in de toelatingsplichtige interieurwerken tevens te verwijzen naar de bewaarde cultuurgoederen.

Antwoord:

- bij de 8° beheersdoelstelling wordt toegevoegd: *"bij de kapel geldt deze doelstelling ook voor het cultuurgoed"*,
- naar analogie met de opmerking van de VCOE en met de toevoeging bij de beheersdoelstelling wordt bij de 6° toelatingsplicht toegevoegd: *"met inbegrip van het cultuurgoed bij de kapel"*.

Conclusie: het advies van de VCOE heeft invloed op de criterianota, het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

De criterianota werd als volgt aangepast:

- de criteria voor de selectie van hoeves die nieuw kunnen worden opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed, worden toegelicht in voetnoot,
- Figuur 6 wordt bijkomend geduid in het onderschrift. Hierin wordt gewezen op het kleine aantal hoeves dat momenteel nog in aanmerking komt voor opname in de inventaris,
- een overzichtstabel met de erfgoedwaarden van de voor bescherming geselecteerde hoeves is toegevoegd.

Het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

- de opname van perceel 377M wordt bijkomend verduidelijkt in het inhoudelijk dossier (zie: 2.4. motivering van de afbakening van de bescherming),
- in het beschrijvend gedeelte van het inhoudelijk dossier wordt toegevoegd dat de hoeve 'Madelstede' niet langer een actief landbouwbedrijf is,
- de bepaling *"indien mogelijk gaat bewaren voor op vernieuwen"* is toegevoegd aan de beheersvisie in het ministerieel besluit,

- in de beheersvisie wordt bijkomend verduidelijkt: *"in het interieur van de koeienstal dient aandacht uit te gaan naar behoud, onderhoud en eventueel herstelling en restauratie van het metalen smalspoor"*.
- in de beheersvisie wordt toegevoegd: *"enkel voor de verlaten vooroorlogse site, het historische tuinperceel en het boomgaardperceel (perceel 377F): het plaggen en scheuren van grasland"* (m),
- in de beheersvisie is voor het interieur toegevoegd: *"bij de kapel geldt deze doelstelling ook voor het cultuurgood"*. Gelijklopend is bij de 6° toelatingsplicht toegevoegd *"met inbegrip van het cultuurgood bij de kapel"*.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouders

Het agentschap Onroerend Erfgoed vroeg op 16 januari 2019 opmerkingen aan de zakelijkrechthouders (Onroerenderfgoeddecreet artikel 6.1.3.).

De zakelijkrechtouder vroeg op 25 januari 2019 om *"enkele kleine onwaarheden"* recht te zetten.

Volgens het boek *De glas-in-loodramen in de Sint-Michielskerk van Boezinge* (Noel Boussemaere) zijn deze ramen gemaakt door de firma A. Delodder-Peene uit Brugge. *"De glasramen () in de pronkkamer zijn identiek, dus waarschijnlijk van dezelfde firma."* Verder kan de eigenaar zich niet voorstellen dat toenmalige familieleden model stonden. Hij vraagt dan ook om deze anekdote of veronderstelling weg te halen uit het inhoudelijk dossier.

Antwoord:

- bij de opmaak van het dossier, voorafgaand aan de adviesfase, werd dit boek nog niet geraadpleegd,
- het toont inderdaad een gelijkenis aan tussen twee glas-in-loodramen (van 1941 en 1944) in de kerk en twee exemplaren in de pronkkamer. Hierdoor kon het tweede raam in de pronkkamer geïdentificeerd worden als Sint-Isidorus. In het inhoudelijk dossier en in het beschermingsbesluit (erfgoedelementen en -kenmerken) werd, naast de toevoeging van de naam van de heilige, de beschrijving van de afbeelding op het glas-in-loodraam licht gewijzigd. De naam van de heilige is toegevoegd bij de fotoregistratie,
- de hypothese dat familieleden model stonden voor deze glas-in-loodramen, werd geschrapt in het inhoudelijk dossier,
- bij de omschrijving van de artistieke waarde (ministerieel besluit) wordt *"waarin leden van de pachtersfamilie geportretteerd werden als heilige of landbouwer"* vervangen door: *"met afbeelding van (landbouw)heiligen en een landbouwer"*. *"Hun leefwereld"* wordt nu *"de hoevecontext"*,
- de mogelijke productie van de ramen in de pronkkamer door Peene-Delodder wordt opgenomen in het inhoudelijk dossier. De verwijzing naar glazenier Frederic Roderburg wordt hier ook genuanceerd: *"ondanks de mogelijke productie van de gebrandschilderde glazen in de pronkkamer door het huis Peene-Delodder doen de combinatie van felle kleuren met grisailleschildering en de zware loodlijnen, net als in de kapel, opnieuw aan glazenier Frederic Roderburg denken."* Voor deze glas-in-loodramen werd in het ministerieel besluit niet verwezen naar Roderburg,
- bij de glasramen in de kapel ontbreekt echter de gelijkenis met glasramen in de kerk. Voor deze glasramen werd zowel in het inhoudelijk dossier als in het ministerieel besluit de reminiscentie aan Roderburg behouden.

In verband met *"een natuurstenen rotsblok"* bij de toegangspoort merkt de eigenaar op dat het eigenlijk een *"grenspaal"* betreft. Deze zat *"vroeger tussen verschillende eigendommen op de velden"*.

Antwoord:

Deze correctie wordt overgenomen in het inhoudelijk dossier, de fotoregistratie en het beschermingsbesluit (erfgoedelementen en -kenmerken): "*een natuurstenen grenssteen [steekt] uit de grond. Deze verplaatste steen paalde vroeger de omringende velden af*".

Verder wijst de eigenaar op een verkeerde veronderstelling. De strek van een poort bij de koeienstal werd niet gedeeltelijk weggehakt voor de inbreng van een garagepoort. Deze strek werd immers "*kapotgemaakt in de jaren 60, om met een kipkar binnen te kunnen rijden*." De poorten kwamen er pas recent uit veiligheidsoverwegingen.

Antwoord:

De beschrijving in het inhoudelijk dossier werd aangepast: "*de poort tussen beide stallen (derde travee) geeft (...) de plaats van het voederkot aan (strek gedeeltelijk weggehakt in de jaren 1960, om met een kipkar binnen te kunnen rijden, recente inbreng van garagepoort)*." Ook de omschrijving in de fotoregistratie werd aangepast.

Tot slot merkt de eigenaar op over een gedemonteerd venster op de hoeve: "*dit oorspronkelijk raam komt uit de keuken, en niet van aan de straatgevel, die zijn niet bewaard gebleven, en er waren ook geen op het glas geschilderde roedes...*"

Antwoord:

In het inhoudelijk dossier wordt niet meer aangegeven van waar het gedemonteerde raam precies komt. De verwijzing naar op het glas geschilderde roedes wordt verwijderd.

Conclusie: de opmerkingen hebben invloed op het inhoudelijk dossier, het ministerieel besluit en de fotoregistratie (titel van de foto's). De wijzigingen betreffen de glas-in-loodramen in de pronkkamer, de grenssteen bij de poort, het gedemonteerde venster en de redenen waarom een strek (poort koeienstal) uitgekapt werd.

1.5. Aanvullingen

Naar aanleiding van de opmaak van het dossier voor voorlopige bescherming vond nog bijkomend archief- en literatuuronderzoek plaats:

voor de evolutie van de hoeve tijdens de Eerste Wereldoorlog (niet-exhaustieve lijst):

- *Boesinghe ou les Combats de la 87e Division Territoriale sur l 'Yser* van legerarts Raoul Nel (1922),
- *Een schrijnend oorlogsrelaas* van Jozef Vandenberghe, in 1989 gepubliceerd in heemkundig tijdschrift *De Boezingenaar*,
- in het Kenniscentrum van het In Flanders Fields Museum werden relevante luchtfoto's en foto's gevonden,
- ook op het internet werden nog relevante dagboekfragmenten en iconografie gevonden.

voor het gebrandschilderd glas (niet-exhaustieve lijst):

- *De glas-in-loodramen in de Sint-Michielskerk van Boezinge* van Noel Boussemaere (2013).

- naslagwerken over glazeniers en glaskunst voor de situering van Peene-Delodder en Roderburg.

Door dit verder onderzoek worden de glas-in-loodramen in de kapel niet langer circa 1942, maar circa 1941-1944 gesitueerd. De inrichting van de pronkkamer wordt nu tussen 1941 en 1955 gesitueerd. Deze jaartallen worden aangepast in het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Dit bijkomend archief- en literatuuronderzoek leidde voornamelijk tot wijzigingen van het hoofdstuk over de hoevesite tijdens de Eerste Wereldoorlog en "*toevoegingen uit de periode 1935-1955*" (inhoudelijk dossier). Ook de documentatiebijlage 5.4. bij het inhoudelijk dossier werd aangevuld met kaarten, luchtfoto's en iconografie van de hoeve.

Conclusie: dit verder onderzoek heeft impact op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.6. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op de criterianota, het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

De criterianota werd als volgt aangepast:

- de criteria voor de selectie van hoeves die nieuw kunnen worden opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed, worden toegelicht in voetnoot,
- Figuur 6 wordt bijkomend geduid in het onderschrift. Hierin wordt gewezen op het kleine aantal hoeves dat momenteel nog in aanmerking komt voor opname in de inventaris,
- toevoeging van een overzichtstabel met de erfgoedwaarden van de voor bescherming geselecteerde hoeves.

Het inhoudelijk dossier werd als volgt aangepast:

- de opname van perceel 377M wordt bijkomend verduidelijkt,
- toevoeging dat de hoeve 'Madelstede' niet langer een actief landbouwbedrijf is,
- de omschrijving van de natuurstenen grenssteen,
- een glas-in-loodraam in de pronkkamer wordt geïdentificeerd als Sint-Isidorus, de beschrijving van de afbeelding wordt licht gewijzigd,
- circa 1942 wordt gewijzigd in circa 1941-1944, 1942 wordt gewijzigd in 1941
- de documentatiebijlage werd aangevuld met kaarten, luchtfoto's en iconografie van de hoeve.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast:

- in de artistieke waarde wordt de verwijzing naar de pachtersfamilie als model voor het glas in lood geschrapt,
- de omschrijving van de natuurstenen grenssteen (erfgoedelementen en -kenmerken)
- een glas-in-loodraam in de pronkkamer wordt geïdentificeerd als Sint-Isidorus, de beschrijving van de afbeelding wordt licht gewijzigd,
- circa 1942 wordt gewijzigd in circa 1941-1944,
- 1942 wordt gewijzigd in 1941,
- "*indien mogelijk gaat bewaren voor op vernieuwen*" (toevoeging aan beheersvisie),
- "*in het interieur van de koeienstal dient aandacht uit te gaan naar behoud, onderhoud en eventueel herstelling en restauratie van het metalen smalspoor*" (toevoeging aan beheersvisie),

- *"enkel voor de verlaten vooroorlogse site, het historische tuinperceel en het boomgaardperceel (perceel 377F): het plaggen en scheuren van grasland"* (toevoeging aan toelatingsplicht),
- de beheersdoelstelling en toelatingsplicht over het interieur gelden ook voor het cultuurgood in de kapel.

De fotoregistratie werd als volgt aangepast:

- de omschrijving van de natuurstenen grenssteen,
- een glas-in-loodraam in de pronkkamer wordt geïdentificeerd als Sint-Isidorus.